

PREVOĐENJE SRPSKOG OBJEKATSKOG GENITIVA NA
MAĐARSKI U *SLUŽBENOM LISTU AUTONOMNE POKRAJINE*
VOJVODINE

Five minority languages are in official use in Vojvodina, among which is Hungarian. Therefore, valid regulations and other general acts are published in the Official Journal of the Autonomous Province of Vojvodina, which are translated into Hungarian by the Hungarian group of the Provincial Translation Service. This work examines several issues of the mentioned paper, and in a narrower sense, singles out those types of the Serbian objective genitive that appear most frequently in the corpus and then shows in which forms they appear in the Hungarian translations. Analysing the original and the translation will show what translation techniques were used in the given constructions.

Keywords: objective genitive, translation, Serbian language, Hungarian language, Official Journal of the Autonomous Province of Vojvodina.

Uvod

U Vojvodini su svi važeći propisi i pravni akti prevedeni na manjinske jezike koji su u službenoj upotrebi. S obzirom na to da je među tim jezicima i mađarski, Mađarska grupa Pokrajinske prevodilačke službe pomenute akte prevodi sa srpskog na mađarski, što se zatim objavljuje u *Službenom listu Autonomne Pokrajine Vojvodine*. Korpus ovog rada čine administrativno-pravni akti koji su objavljeni u *Službenom listu* 2019. godine.

* timea.tot.juhas@ff.uns.ac.rs

U srpskom korpusu se od genitivnih struktura izdvaja objekatski genitiv, koji je jedan od najfrekventnijih tipova u pomenutim administrativno-pravnim tekstovima. Zatim se ovaj tip sagledava s obzirom na to u kojim oblicima se pojavljuje u mađarskim prevodima. Kontrastivna analiza originala i prevoda može da ukaže na strukture koje u mađarskom najčešće zamenjuju srpski objekatski genitiv.

Teorijski okvir

Prevodilac tokom prevođenja svesno ili nesvesno učini više operacija u cilju postizanja odgovarajućeg transfera sa izvornog jezika na ciljni jezik. Kada se prevode stručni tekstovi, a u ovom slučaju administrativno-pravni, prevodilac često nema izbora ili ne pokazuje tendenciju ka raznim tehnikama prevođenja, s obzirom na to da prevodiocu stručnih tekstova nije cilj da prenese duh dela, kao što je to slučaj u književnim prevodima, već da prenese poruku što je moguće tačnije (Juhász Tóth 2023: 135).

Po Barlasovom mišljenju, administrativni stil ima veoma izražen imenski karakter (Barlas 1978: 83; Tošović 1993: 70), a po Katnić-Bakaršić ovaj stil je „na gramatičkom planu nominalni, što znači da u njemu dominiraju imenice, naročito apstraktne i deverbativne, a čest je postupak kondenzacije, naročito nominalizacije, tako je broj glagola dodatno smanjen” (Katnić-Bakaršić 1999: 33). Pojavljivanje ovih nominalizacionih procesa objašnjava se nelingvističkim momentima

kao što su intelektualizovanost, uopštenost i apstraktnost tematike onog domena upotrebe jezika kojem dati funkcionalni stil služi kao referencijalni instrument: ekonomičnost, sintetičnost, bezličnost,

anonimnost, nevremenost, nemođalnost, statičnost (Radovanović 1990: 32)

s obzirom na to da u nominalizovanim jezičkim iskazima „agens lako može biti anonimizovan, objekat neiskazan, vreme neeksplicirano” (Radovanović 1990: 45). U srpskom korpusu dominira upotreba deverbativnih imenica, čemu doprinosi i činjenica da je ta vrsta imenica pogodno sredstvo za postizanje anonimnosti agensa (Radovanović 1990: 16). Radovanović navodi da se u ulozi kondenzatora rečeničnog sadržaja deverbativna imenica najčešće nalazi u obliku lokativa ili genitiva, pri čemu je ta frekvencijska premoć ipak delimično neutralisana u pojedinim funkcionalnim stilovima, među kojima je administrativno-pravni (Radovanović 2007: 36–37).

U korpusu se izdvajaju deverbativne imenice koje su u kombinaciji sa genitivom. „Genitivna padežna konstrukcija uz deverbativnu imenicu u ulozi kondenzatora rečeničnog značenja će imati interpretaciju tipa objekat ili agens (=„subjekat”) zavisno od ostvarene imeničke lekseme u genitivnoj padežnoj konstrukciji” (Radovanović 1977: 140). U ovom radu analizirani su primeri u funkciji bespredloškog objekta, zbog čega zauzimaju jednu od centralnih sintaksičkih pozicija. Jedan od zastupnika objekatskog pojma obeleženog direktnim učešćem u glagolskoj radnji jeste genitiv, pri čemu je on kao pasivni učesnik parcijalno obuhvaćen glagolskim procesom (Arsenijević 2007: 387). To bi značilo da objekat ne vrši radnju, već je njome pogođen, i to samo delimično, s obzirom na to da objekat označen genitivom nije potpuno uključen u radnju koju dati glagolski proces (u ovom slučaju izražen deverbativnom imenicom) opisuje.

Osnovni model objekatskog genitiva jeste sledeći (Antonić 2005: 132):

$$N_{Dev} [< V_{Tranz}] / V_{Tranz} + Obj [\leftarrow N_{Gen}]$$

Dakle, srpski objekatski genitiv zapravo čini imenica koja je u genitivu i koja u sintagmi ima funkciju objekta. On se pojavljuje u nekoliko modela (Antonić 2005: 132–135), a u analiziranom korpusu dominiraju tipovi a) i b), čiji su modeli sledeći:

$$a) \quad N_{Dev} [< V_{Tranz}] + \infty N_{Gen}$$

$$b) \quad N_{Nomina\ agentis} + \infty N_{Gen}$$

Morfologiju mađarskog pravnog jezika karakteriše i prevalencija imeničkih konstrukcija (Hengl 2023: 76). U mađarskom jeziku genitiv

izražava pripadnost nekome ili nečemu, odnos dela i celine, odnos vlasnika i poseda, onoga što mu pripada, odnos stvaraoca prema delu koje je stvorio, odnos srodnika i drugih lica koji su u nekoj vezi, odnos mesta i vremena prema njihovim delovima (Andrić 2002: 147–148).

Njegov nastavak je *-nak/nek*, pri čemu on čak može i da izostane. Kada nastavak izostane, „imenica ostaje u nominativu, a uz nju obavezno ide imenica sa prisvojnim ličnim nastavkom” (Andrić 2002: 148). Izostavljanje nastavka *-nak/nek* javlja se kada je pripadnost već jasno izražena prisvojnim ličnim nastavkom te nema potrebe za dodatnim obeležavanjem. Stoga je u srpskom jeziku ekvivalent mađarskom genitivu prisvojni pridev ili, takođe, padež genitiv. Kao mađarski ekvivalent srpskog objekatskog genitiva treba spomenuti i atributske zavisne sintagme. U njima „nadređeni član izražava supstancijalni pojam, kojeg bliže određuje atribut tako što navodi neke

njegove osobine (kvalitet ili kvantitet), pojam koji ga poseduje ili pak osobu, stvar sa kojim ga poistovećujemo, identifikujemo” (Andrić 2008: 17). Među atributskim zavisnim sintagmama za primere ovog korpusa relevantna vrsta jeste prisvojna konstrukcija. Od nekoliko značenja koja izražava mađarski prisvojni atribut (Andrić 2008: 155) treba izdvojiti izražavanje logičkog objekta, tj. objekatskog genitiva, i u tom slučaju je prisvojni atribut u ulozi objekta.

Analiza korpusa

U ovom radu se iz *Službenog lista Autonomne Pokrajine Vojvodine* ekscerpiraju primeri srpskog objekatskog genitiva i analiziraju njihovi ekvivalenti u mađarskom prevodu. U srpskom korpusu dominiraju dva tipa objekatskog genitiva: model a) i model b).

Model a) $N_{Dev} [< V_{Tranz}] + \otimes N_{Gen}$ pojavljuje se u obliku slobodnog genitiva uz deverbativne imenice. Denominalizacijom deverbativne imenice, imenica u genitivu prelazi u oblik slobodnog akuzativa i na sintaksičkom planu zauzima poziciju objekta uz prelazni glagol (Antonić 2005: 133). Na primer:

(1) sklapanje *ovog sporazuma* [$\rightarrow$ sklapati ovaj sporazum] – *ezen megállapodás* megkötésE [$\rightarrow$ ezen megállapodást megköti]

(2) analiziranje *moгуćnosti* [$\rightarrow$ analizirati mogućnosti] – *lehetőségek* elemzésE [$\rightarrow$ a lehetőségeket elemzi]

(3) sprovođenje *aktuelnog sporazuma* [$\rightarrow$ sprovoditi aktuelni sporazum] – *a hatályos megállapodás* végrehajtásA [$\rightarrow$ a hatályos megállapodást végrehajtja]

(4) unapređivanje *saradnje* [$\rightarrow$ unaprediti saradnju] – *az együttműködés* előmozdításA [$\rightarrow$ az együttműködést előmozdítja]

(5) osnivanje *novih proizvodnih kapaciteta* [→ osnivati nove proizvodne kapacitete] – *új termelési kapacitások létrehozása* [→ új termelési kapacitásokat hoz létre]

(6) ostvarivanje *vaspitanobrazovnog rada* [→ ostvariti vaspitno-obrazovni rad] – *az oktató-nevelő tevékenység teljesítése* [→ oktató-nevelő tevékenységet teljesít]

(7) poštovanje *radnog vremena* [→ poštovati radno vreme] – *a munkaidő tiszteletben tartása* [→ tiszteletben tartja a munkaidőt]

U navedenim primerima srpska deverbativna imenica odgovara mađarskoj deverbativnoj imenici koja poseduje prisvojni lični nastavak (npr. sklapanje – megkötés¹), a srpski genitiv je na mađarskom formalno izražen imenicom u obliku nominativa, koja je po dubinskoj strukturi genitiv bez nastavka *-nak/nek* (Andrić 2002: 148). Na sintaksičkom planu imenica u nominativu ima funkciju objekta. U primeru (7) deverbativna imenica *poštovanje* se na mađarski jezik prevodi dvema rečima, tj. ustaljenom konstrukcijom *tiszteletben tart (držati u poštovanju)*.

U administrativnim tekstovima česta je tendencija nagomilavanja jednog ili drugog dela date konstrukcije. Tako je prisutna pojava nekoliko deverbativnih imenica koje se vezuju za istu imenicu koja je u genitivu (8, 9), ali i obrnuto – za jednu deverbativnu imenicu vezuje se nekoliko imenica u genitivu (10, 11):

(8) dostavljanje, pregledanje i procena *izveštaja* [→ dostavljati, pregledati i proceniti izveštaj] – *a jelentés megküldése, áttekintése és értékelése* [→ megküldi, áttekinti és értékeli a jelentést]

¹ Radi uočljivosti, mađarski prisvojni lični nastavak je u primerima obeležen velikim slovom.

(9) uspostavljanje i održavanje *saradnje* [→ uspostaviti i održavati saradnju] – *az együttműködés* kialakításA és fenntartásA [→ az együttműködést kialakítja és fenntartja]

(10) organizacija *zajedničkih sajmovi, kongresa, foruma, seminara* [→ organizovati zajedničke sajmove, kongrese, forume, seminare] – *közös vásárok, kongresszusok, fórumok, szemináriumok* szervezésE [→ közös vásárokat, kongresszusokat, fórumokat, szemináriumokat szervez]

(11) finansiranje *programa, mera i aktivnosti* [→ finansirati programe, mere i aktivnosti] – *programok, intézkedések és tevékenységek* finanszírozásA [→ programokat, intézkedéseket és tevékenységeket finanszíroz]

U srpskom primeru (12) za jednu deverbativnu imenicu vezuje se nekoliko imenica u genitivu, što je prevodilac na mađarski jezik preveo konstrukcijom sa jednom imenicom *predlog (javaslat)* i deverbativnim imenicama sa prisvojnim ličnim nastavkom:

(12) davanje *predloga, mišljenja i stručnih obrazloženja* [→ davati predloge, mišljenja i stručna obrazloženja] – *javaslat* adásA, véleményezésE és szakmai indokolásA [→ javaslatot ad, véleményez és szakmailag indokol]

Analizirana konstrukcija u mađarskom je prevedena i kao složenica, a na sintaksičkom planu takođe ima funkciju objekta:

(13) zauzimanje *stavova* [→ zauzimati stavove] – *állásfoglalás* [→ állást foglal]

(14) donošenje *odluke* [→ donositi odluku] – *döntéshozatal* [→ döntést hoz]

(15) pružanje *usluge* [→ pružiti uslugu] – *szolgáltatásnyújtás* [→ szolgáltatást nyújt]

(16) razmena *iskustava* [→ razmeniti iskustvo] – *tapasztalatcsere* [→ tapasztalatot cserél]

(17) razmena *podataka* [→ razmeniti podatke] – *adatsere* [→ adatot cserél]

U nekim primerima srpski objekatski genitiv u mađarskom je preveden aktivnim glagolom i imenicom u akuzativu sa objekatskom funkcijom:

(18) sprovođenje *javne rasprave* [→ sprovoditi javnu raspravu] – *nyilvános vitát folytassanak*

(19) vršenje *svoje dužnosti* [→ vršiti svoju dužnost] – *végzi a feladatait*

U pojedinim slučajevima srpski objekatski genitiv mora da se sagledava u kontekstu da bi se dobio adekvatan prevod na mađarskom. Tako je u primeru (20) prevodilac srpsku deverbativnu imenicu preveo pridevom (vrednovanje → *értékelési*), a u primeru (21) aktivnom konstrukcijom, tako što je srpski glagolski pridev pretvorio u imenicu (otežano → *nehézség*), a deverbativnu imenicu u aktivni glagol (izvođenje → *merülnek fel*), iako na leksičkom planu takav prevod na mađarski nije ekvivalent srpskom originalu (*izvoditi* → *lefolytatni*; *felmerül* → *nastati*, *pojavit* *se*). Ipak, ova transformacija ne predstavlja grešku prevodioca, već samo prilagođavanje prevoda duhu ciljnog jezika.

(20) lista vrednovanja *prijava* [→ vrednovati prijave] – *a pályázati kérelmek értékelési listája*

(21) otežano izvođenje *nastave* [→ izvoditi nastavu] – *nehézség* *merülnek fel a tanítási folyamaton*

Primer (22) predstavlja primer objekatskog genitiva čiji se prevod takođe ne može sagledavati bez šireg konteksta. Naime, analizirana struktura je na mađarskom redukovana tako što je srpska deverbativna imenica

izostavljena u prevodu, a umesto nje je samo imenica u genitivu prevedena, i to instrumentalom koji stoji uz aktivni glagol:

(22) potvrdiće davanjem *pisanih izjava* [→ davati pisanu izjavu] –
írásbeli nyilatkozattal tanúsítják

Model b) $N_{\text{Nomina agentis}} + \otimes N_{\text{Gen}}$ jeste „slobodni genitiv uz imenice tipa *nomina agentis* (vršilac radnje), deverbativne imenice koje kondenzuju sintaksičku strukturu tipa *onaj koji V*, uz implicirano semantičko obeležje iteracije > habitualnosti > kvalifikativnosti” (Antonić 2005: 133). Na primer:

(23) predsednik *vlade* [→ onaj koji predsedava vladom] –
miniszterelnök

(24) zamenik *predsednika* [→ onaj koji zamenjuje predsednika] –
elnökhelyettes [→ elnököt helyettesít]

(25) zamenik *pravobranioca* [→ onaj koji zamenjuje pravobranioca]
– *ügyészhelyettes* [→ ügyészt helyettesít]

„Denominalizacijom imenice *nomina agentis* imenica u genitivu prelazi u oblik akuzativa, dativa ili instrumentala, u zavisnosti od konkretnog glagola, i u dobijenoj relativnoj klauzi zauzima poziciju objekta uz prelazni glagol” (Antonić 2005: 133). Gorenavedeni primeri (23, 24, 25) na mađarski jezik su prevedeni složenicom tako što je primer (23) *miniszterelnök* postojeći stručni termin za *predsednika vlade*, dok se druga dva prevoda (24, 25) na sintaksičkom planu mogu pretvoriti u objekatsku konstrukciju i tada će imenica biti u obliku akuzativa.

Ovaj model može da se prevede i posesivnom atributskom zavisnom sintagmom, kao što je to bio slučaj kod modela a), tako što je posednik obeležen prisvojnim ličnim nastavkom:

(26) predsednik *Pokrajinske vlade* [→ onaj koji predsedava Pokrajinskom vladom] – *a Tartományi Kormány elnöke* [→ a Tartományi Kormányban elnököl]

(27) predsednik *komisije* [→ onaj koji predsedava komisijom] – *a bizottság elnöke* [→ a bizottságban elnököl]

(28) rukovodilac *kadrovske jedinice* [→ onaj koji rukovodi kadrovskom jedinicom] – *az emberi erőforrással foglalkozó egység vezetője* [→ az emberi erőforrással foglalkozó egységet vezeti]

(29) vozač *motornog vozila* [→ onaj koji vozi motorno vozilo] – *a gépkocsi vezetője* [→ a gépkocsit vezeti]

U gorenavedenim primerima denominalizacijom imenice *nomina agentis* imenica u genitivu uglavnom prelazi u oblik instrumentala (26, 27, 28) i u oblik akuzativa (29). U mađarskom jeziku je situacija drugačija, s obzirom na to da denominalizacijom imenica koja izražava posed prelazi u oblik lokativnih padeža (26, 27), konkretno u padež inesiv (Andrić 2002: 156), ili u oblik akuzativa (28, 29).

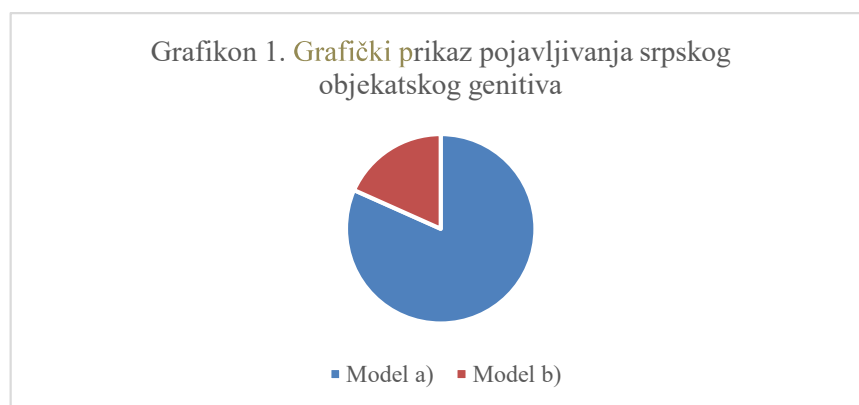
U mađarskim prevodima srpski objekatski genitiv u modelu b) odgovara pridevu koji je nastao od imenice dodavanjem sufiksa *-i*, pa u tom slučaju izostaje i prisvojni lični nastavak kod imenice (30, 31). Tako nastao pridev izražava „da se imenica uz koju stoji javlja kao pratilac, odnosno da proizilazi iz profesije ili funkcije imenovane u osnovi novonastalog prideva” (Andrić 2002: 128):

(30) savetnik *predsednika* [→ onaj koji savetuje predsednika] – *elnöki tanácsadó*

(31) savetnik *potpredsednika* [→ onaj koji savetuje potpredsednika] – *alelnöki tanácsadó*

Zaključci

U radu je od srpskih genitivnih konstrukcija analiziran objekatski genitiv i njegovi modeli koji su najfrekventnije upotrebljeni u administrativno-pravnim tekstovima *Službenog lista Autonomne Pokrajine Vojvodine* i njihovi prevodni ekvivalenti u istom glasilu na mađarskom jeziku, koji su objavljeni tokom 2019. godine. Korpus se sastojao od 100 strana, s kojih su ekscerpirana 753 primera srpskog objekatskog genitiva. Od tog ukupnog broja, 615 primera, dakle 81,6%, pripada modelu a), a 138 primera, tj. 18,3%, modelu b). Na Grafikonu 1. nalazi se grafički prikaz učestalosti pojavljivanja srpskog objekatskog genitiva u pomenutom korpusu.

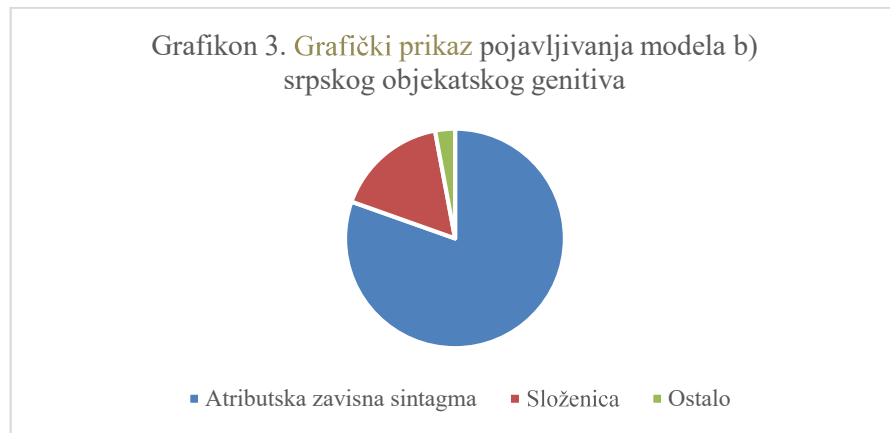
Model a), formalizovan slobodnim genitivom i deverbativnom imenicom, u najviše primera na mađarski je preveden atributskom zavisnom sintagmom koja izražava posesivnost. U toj strukturi deverbativna imenica ima posesivni lični nastavak, a logički objekat je atribut. Ovaj tip objekatskog genitiva pak često je preveden i složenicom. Grafički prikaz pojavljivanja ovog modela nalazi se na Grafikonu 2: od ukupnog broja modela a) (615) na

mađarski je atributskom zavisnom sintagmom prevedeno 497 primera, dakle 80,81%, složenicom 38 primera, tj. 6,17%, dok je nekim drugim konstrukcijama (aktivni glagol, pridev itd.) prevedeno 80 primera – 13%.

Model b) čini slobodni genitiv uz imenice tipa *nomina agentis* koji je na mađarski preveden ili posesivnom atributskom sintagmom ili složenicom. Od ukupnog broja modela b) (138) atributskom zavisnom sintagmom na mađarski je prevedeno 111 primera, dakle 80,43%, složenicom 23 primera, tj. 16,6%, a nekom drugom konstrukcijom samo 4 primera (2,8%). Grafički prikaz frekventnosti pojavljivanja modela b) nalazi se na Grafikonu 3.

Grafikon 3. Grafički prikaz pojavljivanja modela b) srpskog objekatskog genitiva

Iz statističkih podataka vidi se da je u mađarskim prevodima analiziranog korpusa u nekim slučajevima došlo do odstupanja od gore ustanovljenih načina prevođenja date strukture. To se događalo u onim situacijama kada prevodilac nije mogao striktno da prati samo ustaljena gramatička pravila jednog i drugog jezika, već je morao uzimati u obzir i kontekst.

Spisak simbola i skraćenica

- N – imenica (nomen)
- N_{Dev} – deverbativna imenica
- N_{Gen} – imenica genitiv
- N_{Nomina agentis} – imenica tipa *nomina agentis*
- ⊗ N_{Gen} – padež u slobodnoj formi
- Obj – objekat
- V_{Tranz} – glagol prelazni (tranzitivni)
- [←] – realizuje se u formi
- [<] – izvedeno od
- / - ili

LITERATURA

- Andrić, E. (2002). *Leksikologija i morfologija mađarskog jezika*. Novi Sad: Filozofski fakultet.
- Andrić, E. (2008). *Struktura sintagmi i rečenica u savremenom mađarskom jeziku*. Novi Sad: Filozofski fakultet.
- Barlas, L. G. (1978). *Русский язык. Стилистика*. Москва: Просвещение.
- Hengl, M. (2023). *Jogi kommunikáció*. Preuzeto 10.01.2024. sa: <https://pea.lib.pte.hu/bitstream/handle/pea/34934/PTE-AJK-20230413.pdf?sequence=3&isAllowed=y>
- Juhász Tóth, T. (2023). *A Vajdaság Autonóm Tartomány Hivatalos Lapja szerb nyelvű számainak és magyar fordításainak összevető elemzése. Hungarológiai Közlemények, 4*, 133–144.
- Katnić-Bakaršić, M. (1999). *Lingvistička stilistika*. Preuzeto 10.01.2024. sa: https://www.ucg.ac.me/skladiste/blog_6881/objava_20387/fajlovi/lingvostilistika.pdf
- Radovanović, M. (1977). Imenica u funkciji kondenzatora II. *Зборник Матице српске за филологију и лингвистику*, 20(2), 81–160.
- Radovanović, M. (1990). *Spisi iz sintakse i semantike*. Sremski Karlovci: Izdavačka knjižarnica Zorana Stojanovića.
- Антонић, И. (2005). Синтакса и семантика падежа. У М. Ивић (Ур.), *Синтакса савременога српског језика: Проста реченица* (pp. 119–298). Београд: Институт за српски језик САНУ.
- Арсенијевић, Н. (2007). Транзитивност и падежи објекта у српском језику. *Зборник Матице српске за славистику*, 71/72, 377–389.
- Радовановић, М. (2007). *Стари и нови списи: Огледи о језику и уму*. Сремски Карловци: Издавачка књижарница Зорана Стојановића.
- Тошовић, Б. (1993). Оглагољеност функционалних стилова. *Јужнословенски филолог*, 49, 57–74.